
Jasmin AHIC¹

„Država u evropskom poretku“
„State in the European Order“
Lada Sadiković

Dr. Lada Sadiković, doktorica pravnih nauka Univerziteta u Sarajevu docent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu u svome, kako poslijediplomskom tako i poslijedoktoralnom, naučnom razvitku napisala je više zapaženih radova koji se bave zaštitom ljudskih prava nacionalnog odnosno evropskog karaktera.

„Država u evropskom poretku“ objavljena je u ediciji *Publicistika* TKD „Šahinšpašić“ u Sarajevu 25. maja 2005. godine, a javna promocija je održana u organizaciji Bošnjačkog instituta u Sarajevu.

Još od vremena *Magna Carte*, *Američke deklaracije o nezavisnosti* ili *Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. godine* utvrđeni su moralni, politički i drugi principi koje su države u svojim okvirima mogućnosti i primjenjivale. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava nije samo pritisak na državu da i ostvaruje proklamirana ljudska prava, nego ona i stvara *supradržavne* mehanizme zaštite ljudskih prava. Stoga poglavlje I – „Osnovne koordinate države u Evropskom poretku“ predstavljaju Evropsku konvenciju o ljudskim pravima kao evropski javni poredak u kome vlada princip vladavine prava, koji je ustvari i oličenje svake demokratske države. Samim preuzimanjem određenih prava i sloboda građanina u svoju ingerenciju od strane države implicira i obavezu države da štiti Konvecijom zagaranovana ljudska prava. Evropski pravni poredak (poglavlje II) kroz pristupanje Statutu Savjeta Evrope i Evropskoj konvernciji za zaštitu ljudskih prava postavlja Državu između interesa pojedinca i intresa evropskog poretka. Iako su interesi, kako pojedinca tako i evropskog poretka,

¹ Mr.sci., viši asistent Fakulteta kriminalističkih nauka Univerziteta u Sarajevu

jasno pozicionirani, Konvecijom je država dobila ulogu prelazka granica koje su do sada odvajale državno (nacionalno) od međunarodnog prava. Zapravo, Konvencija može biti smatrana kao ugovor „sui generis“. (A. Dremczewski, EHRC: Oxford 1983.)

Naravno osnovna obaveza, pri samom pristupu Savjetu Evrope, je i stvarno usklađivanje nacionalnog pravnog sistema sa evropskim poretkom. Iako Evropska konvencija uvodi supranacionalne organe zaštite ljudskih prava, to ne znači da njima primarna obaveza i odgovornost za zaštitu ljudskih prava. Zapravo država kao potpisnik Konvencije, prihvata obavezu iz člana 1 da osigura svim licima pod svojom jurisdikcijom ljudska prava iz Konvencije (poglavlje III) , da bi se Evropskom sudu za ljudska prava ostavila uloga nadzora nad ostvarivanjem ove ukupne funkcije države. U tom pogledu najveći značaj ima član 13 u kojem se izražava obaveza države da osigura u okviru „nacionalne vlasti“ (Konvencija) efektivan pravni lijek za sve one koji smatraju da su povrijeđena njihova ljudska prava i slobode, a bitna pretpostavka je i tkz. princip iscrpljenosti svih domaćih pravnih lijekova nakon čega dolazi Konvencija.

Bitna odrednica samog položaja države u evropskom sistemu zaštite ljudskih prava je i princip supsidijarne uloge evropskih kontrolnih organa (poglavlje IV) . Ovaj princip ustvari nalaže da Evropski sud, kao i drugi konvencijski mehanizmi i organi, treba da nadgledaju provedbu država potpisnica Konvencije odnosno trebaju da prate kako potpisnice ostvaruju svoju odgovornost u pogledu zaštite ljudskih prava. Odluke suda imaju deklaratoran karakter ali prema članu 46 Konvencije države ipak preuzimaju obavezu da se povinuju konačnoj odluci Suda u kojem su stranke. Savremena društvena zbilja pokazuje da demokratska država može vrlo lako biti sudionik različitih kriznih situacija u kojima ona ima manje mogućnosti da štiti ljudska prava, ali u takvim situacijama država ima pravo (ovlaštenje) da ograniči ljudska prava a ograničenja se mogu u tom smislu posmatrati kao jedan od aspekta ukupne zaštite ljudskih prava (poglavlje V) . Ograničenje se opravdava time da država sama u sebi ima određene proturječnosti između interesa pojedinca i interesa nacije.

Doprinos definiranju pozicije države u evropskom sistemu zaštite ljudskih prava dala je i jurisprudencija Evropskog suda za ljudska prava (poglavlje VI) , koja je omogućila da se iskristaliziraju brojni

principi, koji se u praksi poistovjećuju sa odredbama Konvencijom, a služe ostvarivanju elementarnih ciljeva Evropske konvencije. Jurisprudencija Evropskog suda ipak preferira princip „slobodne procjene države“ u odnosu na kontrolne mehanizme evropskog pravnog poretka.

Savjet Evrope je zasigurno solidna osnova Evropske unije koja zadržava suverenost države ali i uspostavlja evropski poredak koji prihvata instituciju nadnacionalne kontrole ostvarivanja obaveza iz Evropske konvencije, a koja u osnovi uspostavlja sistem „kolektivne garancije„(poglavlje VII) .

U proteklom stoljeću zaštita ljudskih prava (klasična, građanska ili politička prava) uglavnom se izražavala u nastojanju da se spriječi državno uplitanje u ljudska prava i slobode, što i nije dovoljno. Naprotiv, savremeni globalizacijski ekonomski trendovi nameću držaavi i brojne pozitivne obaveze, koje su takođe uvjet za efektnu zaštitu ljudskih prava.

Ulazak Bosne i Hercegovine u Savjet Evrope (poglavlje VIII) i ratifikacija Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava (12. juli 2002.) označio je i izravno primjenjivanje ljudskih prava i osnovnih sloboda po Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava, uz primjenjivanje i svih kontrolnih mehanizama Evropske konvencije među kojima najznačajniju ulogu ima Evropski sud za ljudska prava sa sjedištem u Strasbourg.

Možemo sa sigurnošću konstatirati i *zaključiti* da je autorica izuzetno kvalitetno uspjela istražiti i dokazati da je država osnovni obveznik i *mehanizam* zaštite ljudski prava, a da je evropski konvencijski sistem zaštite, onaj koji inkorporira državne, ipak najuspješniji sistem ovakvog tipa u svijetu. Uspostavljanje evropskog sistema zaštite ljudskih prava predstavlja prvi slučaj u historiji da se ljudska prava štite na kolektivni način, to je prednost ali i velika obaveza za države koje čine taj sistem. *Znači, zaštita ljudskih prava ne služi samo za unapređenje položaja pojedinca kao osnovnog nosioca ovih prava, nego i za unapređenje države kao obveznika te obaveze.*